

**Зауваження і пропозиції НААУ
до проєкту Закону України "Про внесення змін до Сімейного кодексу України
щодо зміни терміну розгляду заяв про розірвання шлюбу" (реєстр. № 9043 від
21.02.2023)**

1. У частині збільшення строку на розгляд заяви про розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану.

У разі спільного прийняття рішення про розірвання шлюбу подружжям, вони реалізують своє право на припинення шлюбу. Зважаючи на те, що для розірвання шлюбу шляхом подання заяви до органу ДРАЦС необхідна добровільна згода обох з подружжя, одного місяця з дня подання заяви про розірвання шлюбу цілком достатньо для відкликання заяви у разі, якщо хтось із подружжя змінить свою думку.

Крім цього, у ст. 4 Сімейного кодексу України передбачено право осіб на створення нової сім'ї. Відповідно до ч. 1 ст. 116 СК «особа має право на повторний шлюб після розірвання шлюбу та одержання Свідоцтва про розірвання шлюбу або рішення суду, яке набрало законної сили». Збільшення терміну розгляду заяви про розірвання шлюбу у РАЦСі може трактуватися як обмеження такого права.

Не зрозуміло, за якими критеріями можна оцінити зваженість та емоційність рішення про розірвання шлюбу подружжя. Більше того, емоційність рішення про розірвання шлюбу може свідчити про нездорові стосунки подружжя, а отже небезпеку для них у продовженні такого шлюбу. Формальне збільшення строків процедури розірвання шлюбу не матиме позитивного впливу, зокрема, на посилення захисту прав та інтересів подружжя.

Відповідно до чинного законодавства, незгода лише будь-кого зі сторін продовжувати шлюбні стосунки є підставою для визнання її права вимагати розірвання шлюбу. З огляду на положення чинного Сімейного кодексу, а також на судову практику національних судів, саме по собі збільшення строку не вирішить проблему розв'язання конфліктів чи збереження сім'ї.

Це також суперечить ст. 51 Конституції України, відповідно до якої шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка.

2. У частині збільшення строку на розгляд позовної заяви про розірвання шлюбу судом.

Варто відзначити, що з урахуванням навантаженості судів, зокрема, під час дії воєнного стану, строки розгляду справ про розірвання шлюбу переважно не дотримуються з огляду на графік кожного окремого судді. Тому законодавче збільшення термінів розгляду цієї категорії справ може призвести до порушення принципу розумних строків розгляду справ судами.

Однією із основних засад сучасного сімейного права є свобода шлюбу, зокрема, особа має право вільно вирішувати питання щодо укладення шлюбу та його збереження, а також розірвання шлюбу та припинення шлюбних відносин.

Крім цього, збільшення термінів на розгляд позовів про розірвання шлюбу може перешкоджати створенню нової сім'ї, право на яке передбачене чинним законодавством. Таке перешкоджання може негативно впливати не лише на одного або обох з подружжя, але й на їхніх спільних дітей.

Варто відзначити, що, відповідно до ч. 7 ст. 240 Цивільного процесуального кодексу України у справі про розірвання шлюбу, суд може зупинити розгляд справи і призначити подружжю строк для примирення, який не може перевищувати шести місяців. Таким чином, у того з подружжя, хто не бажає розривати шлюб, є право подати заяву про надання строку на примирення. З урахуванням цього положення законодавства, вважаємо недоцільним збільшення загального строку на розгляд справи.

Крім цього, якщо сторони примирились після розірвання шлюбу, вони не позбавлені права знову зареєструвати свій шлюб. Чинним законодавством не передбачено жодних обмежень щодо укладання шлюбу з особою, з якою шлюб раніше був розірваний.

Так, держава повинна вживати заходів щодо зміцнення сім'ї та захисту прав дітей як менш захищеної верстви населення, однак потрібно застосовувати інструменти, спрямовані на розвиток комунікативних навичок, самоусвідомлення та свідомого ставлення до шлюбу, сім'ї та дітей. Змушування перебувати у шлюбі протягом тривалішого часу за допомогою використання законодавчо встановленого більш тривалого строку розірвання шлюбу є порушенням права людини на повагу до приватного та сімейного життя.

Вважаємо, що запропоновані зміни не виконають завдання законопроекту та ніяк не вплинуть на ефективність запобігання великій кількості розірвання шлюбу, натомість створять перешкоди для осіб у реалізації їхніх прав, ризики для здорових стосунків між подружжям, а також між батьками з дітьми.

3. Щодо застосування терміну «шлюбна пара».

Чинним законодавством не передбачено терміну «шлюбна пара» для позначення осіб, які перебувають у зареєстрованому шлюбі. Слід застосовувати поняття «подружжя», яке передбачене у Сімейному кодексі України.

4. Щодо скорочення строків розгляду заяви про розірвання шлюбу у разі зафіксованого насильства одного з членів подружжя.

Перш за все, необхідно конкретизувати застосування термінології, оскільки офіційною фіксацією може бути як звернення до правоохоронних органів одним із подружжя щодо вчинення домашнього насильства, застосування термінового заборонного, обмежувального припису тощо, так і постанова суду про притягнення до адміністративної відповідальності або вирок суду у кримінальному провадженні. Це вимагає уточнення.

Окрім цього, існують ризики для особи, яка страждає від домашнього насильства, у разі, якщо для офіційного підтвердження вчинення щодо неї насильства буде необхідна постанова або вирок суду, адже для винесення судом

рішення необхідний час. Таким чином, вважаємо пропонувані зміни такими, що не забезпечуватимуть захист осіб, які страждають від домашнього насилля, а ускладнюватимуть реалізацію їхнього права на розірвання шлюбу.

Пропозиції

Для досягнення цілей законопроекту можна застосувати інші методи, окрім збільшення строку на розгляд заяв про розірвання шлюбу у органах ДРАЦС та у суді.

Зокрема, для подружжя, у якого є спільні діти, можна передбачити обов'язок при поданні заяви про розірвання шлюбу у одному судовому процесі вирішувати питання не лише розірвання шлюбу, але й визначення місця проживання дітей, способів участі батьків у їхньому вихованні та утриманні.

При наявності нотаріально засвідченого договору про визначення способів участі у вихованні та утриманні дитини, суд міг би розглядати вимоги про розірвання шлюбу без вимог, які стосуються участі батьків у житті дітей.

Крім цього, можна передбачити обов'язок інформування подружжя щодо проходження процедури медіації у зв'язку з поданням заяви про розірвання шлюбу у разі, якщо жоден із подружжя не звертався до правоохоронних органів щодо вчинення щодо нього домашнього насильства або/та за відсутності відповідних рішень суду.

Такі зміни допоможуть більш відповідально підходити до питання розірвання шлюбу, сприятиме захисту сім'ї, прав дітей, збільшить шанси збереження сім'ї та загалом більш ефективно реалізує завдання законопроекту.

Прийняття законопроекту у поточній редакції може знизити кількість укладених шлюбів з урахуванням ускладнення їх розірвання, а отже – не сприятиме розвитку інституту сім'ї в Україні.